

Tekstai

Sondra Simanaitienė. Kino savaitės dienoraštis II dalis

2009 m. liepos 19 – 26 d. Pakutuvėnuose įvyko **Krikščioniško kino akademijos stovykla „ŠVENTŪJŲ GYVENIMAI“**. (Tęsinys)

2009-08-07

Sekmadienis. Nesijuokiau

Su(si)rinkimo diena Pakutuvėnuose. Atvykau devintą valandą vakaro, kai mimas A. Mažonas jau buvo baigęs savo programą. Angare radau nebylaus kino klasiką – „**Jėzaus Kristaus gyvenimas ir mirtis**“ (**1903 m. rež. Ferdinand Zecca ir Lucien Nonguet**). Nebyliam kinui okomponavo muzikantai V. Labutis ir E. Kanevičius, grodami saksofonu, kontrabosu ir klavišiniai. Šiam projektui buvo labai daug ruošiasi, specialiai sukurtas garso takelis, kurio fone vyko gyva improvizacija. Įdomi ir populiarė šiuolaikinė menų sintezė, kai muzika gimsta čia ir dabar. Muzikantai visada buvo tie, kurie laisviausiai improvizuoja viešai, kas rašto, dailės žmogui nėra paprasta. Kinas nuosekliai, iliustratyviai, taip kaip tik jis galėjo papasakoti daugiau kaip prieš šimtą metų sukurtame filme, kalbėjo apie Jėzaus gyvenimą, stebuklus ir mirtį. Salė juokėsi, nes Jėzaus ekrane pavaizduoti stebuklai atrodė komiška. Manęs neimė juokas, kai iš vandens tarsi povandeninis laivas iškilo barzdoto vyriškio sustingusi figūra ir plaukte nuplaukė putotos jūros paviršiumi – Jėzus ėjo vandeniui. Galvoju, kodėl nesijuokiau. Šiame atsakyme, turbūt, užkoduotas raktas į santykį su visais stovyklos filmais – matydamas atvaizdą kine, žvelgi giliau ir matai atvaizdo pirmtaką. O jis dažniausiai visai nejuokingas.

R. Aušrotas, save vadinantis *kinošniku* (anglų kalbai prijaučiantys sakytų - sinefilas), nes, žiūrėdamas filmą, seka ne tik pasakojimo eiga, bet ir kadru montavimą, filmavimo planus, salės reakcija, atkreipė dėmesį į žiūrovų juoką. Kinas kilo iš šou, iš vodevilio, pramogos. Smagu žiūrėti judančius, veik gyvus vaizdinius. Žmogus tarsi vaikas atviras kino menui. Laikui bėgant, žiūrovas nebenori leistis manipuliuojamas, patiklumas dingsta. 1903 m. filmą „Jėzaus Kristaus gyvenimas ir mirtis“ daugelis stovyklautojų mielai žiūrėjo ir svajojo parodyti savo močiutėms ir pagyvenusioms tetoms, kurios dar išlaikę naiviojo patiklumo dovaną.

Pirmadienis. Besijuokiančios Bosko ir Pauliečio akys.

Pirmadienis buvo skirtas gailėstingumui. Bet koks žmogus, o šventasis pirmiausia ir buvo žmogus, be gailėstingumo? Gailėstinga širdis yra esmingai pagrindinė sąlyga eiti link žmonių ir Dievo. Italų režisieriaus **Lodovico Gasparini** filme „**Don Bosko**“ (**2004 m.**) biografiškai, laikantis istorinio nuoseklumo, papasakotas šventojo Jono Bosko (1815 – 1888 m.) gyvenimas. R. Aušrotas šį filmą priskyrė prie kitų Italijoje už valstybės pinigų kuriamų *popkorninių* religinių epų. O man patiko *popkorn* in Bosko. Įtikinamai kunigą J. Bosko suvaidino aktorius Flavio Insinna. Gražios akys. Šių akių dėka savanaudžių, alkanų, nužmogėjusių vaikų gauja tampa bendruomene. Kaip reikia kitame nematyti nusikaltėlio, žmogžudžio, o tik pirmą gerumą? Tokia žvelgimo į puolusį žmogų galimybė pritrenkia.

Antrasis, popietinis filmas nebebuvo toks jausmingas kaip „Don Bosko“, nes kaip pradžioje minėtas filmas apie šv. Pranciškų, buvo sukurtas pokary, **1947 m.**, kai reikėjo pažadinti žmogaus sveiką mąstyseną ir suteikti kasdienybei šviesos. Labai stiprus prancūzų režisieriaus **Maurice Cloche** filmas „**Ponas Vincentas**“ apie XVII a. gyvenusį kunigą. Šis filmas visų dalyvavusių kino akademijoje buvo pastebėtas ir įvertintas kaip puikus filmas rodymui bet kokiai auditorijai – linksmai apie nelinksmus dalykus, atvirai apie žaizdas, gyvenimiškai apie santykius. Humoras, aktyvus, dėmesio nepaleidžiantis naratyvas, įtikinamas pagrindinio vaidmens sukūrimas (aktorius Pierre'as Fresnay akys - žvitrėtos, skvarbios, šviečiančios), istorinės atmosferos gyvas perteikimas. Šis filmas yra įtrauktas į Vatikano filmų sąrašą.

Pirmadienio vakaras arba kaip iš dviejų istorijų gimsta trečia. Vakare įvyko labai šiltas susitikimas su režisiere **Janina Lapinskaite**. Nėra tikrosios dokumentikos, sakė režisierė, žmogus net prieš veidrodį vaidina save. Jos nufilmuoti herojai vienaip ar kitaip, dažniausiai atminties koridoriuose, gyvena jos pačios gyvenime. J. Lapinskaitės filmo „Venecijaus gyvenimas ir Cezario mirtis“ (2002 m.) veikėjas, vienas, bet ne vienišas kaimiškos bohemos atstovas, parašė tokį eilėrašį „*Nesikark šiandien, jei gali pasikarti rytoj, o rytoj gal visai nereikės to daryti.*“ Galėjo ir paršelio Cezario nežudyti tą žiemos dieną, gal kitą - režisierė būtų persigalvojusi. Bet kinas, net dokumentinis reikalauja aukų.

J. Lapinskaitė parodė dar vieną keistą savo filmą tarsi regėjimą - „Iš elfų gyvenimo“ (1996 m.) apie žmones nykštukus, gyvenusius prie Šiaulių. Režisierė papasakojo, kaip po filmavimo Elvyra, jos sesuo, brolis, jų pamotė, įsivaikinusė mažylius jaunystėje, visą pavasarį ir vasarą laukė jos atvykstant, - buvo prižadėjęs aplankyti. Intensyviai gyvenančiam žmogui pavasaris greitai ateina, o pažadai vis atidedami, kol sąžinė pradeda garsiai belstis. Sąžinė yra svarbiausias režisieriaus dokumentalistinio vidaus organas, neleidžiantis peržengti herojaus privatumo ribos - nufilmuojama labai daug, parodoma tik tai, kas įgauna universalumo dimensiją. Dabar, praslinkus 13-ai metų po filmo sukūrimo, sakė režisierė, gyva belikus tik Elvyra, besiglaudžianti senelių namuose. Kai žiūri dokumentinį filmą, šalia klausaisi filmo sukūrimo aplinkybių, režisierės vidinės dokumentikos, susiformuoja naujas kinematografinis vaizdinys - apie regintį žmogų ir regimųjų gyvenimus, vaidmenų pasiskirstymą (režisierius ir herojus) bei sudėtingą tarpusavio santykių slinktį šių vaidmenų fone. Pirmadienio vakaras buvo nustebintas režisierės nuoširdumo ir ašarų, kurios atrodė visai čia pat, tuoj išsilies ant kietų Pakūtos angaro grindų tarsi stiklo šalies karoliai. (J. Lapinskaitė yra sukūrusi vaidybinį filmą „Stiklo šalis“ pagal rašytojos Vandos Juknaitės apsakymą.) Kitą dieną smarkiai lijo.

Antradienis.

Ramūnas šią dieną pavadino Mažutėlių kino diena.

Žiūrėjome prancūzų režisieriaus **Jean Delannoy** filmą „**Bernadeta**“ (**1988 m.**) Keturiolikmetė Bernadeta Subirous 1858 m. nuo vasario iki liepos mėn. 18 kartų regėjo Dievo Motiną Mariją kaimo vietovėje, prie Massabellio uolos. Paprastos mergaitės istorija papasakota paprastomis priemonėmis, kurios R. Aušrotui, žiūrint filmą nebe pirmą kartą, atrodė ne tokios ir paprastos. Šio filmo režisierius J. Delannoy Naujosios kino bangos grandas Fransua Truffaut vadino *Tėtušiu kino* atstovu ir aštriai kritikavo. Aišku, filmas sukurtas seniai praėjus Naujojo kino sąjūdžiui, todėl kalbėti apie jo

tetusiskumą, reiktų suprasti, konservatoriškumą bei sustingimą, neverta. Filmas išties labai iliustratyviai, sekant pačios Bernadetos padiktuota filosofija (ji yra sakiusi, kad iš viso to, kas bus pasakyta apie ją, teisingiausia bus tai, kas paprasčiausia), sukuria Lurdo stebuklo istoriją. Aš vis tik labiau pritarčiau F. Truffaut nei R. Aušrotui. Nežinia, kaip gali keistis mano nuomonė po trečio žiūrėjimo. Tik kad visai nesinori dar kartą žiūrėti...

Popietinis italų neorealisto **Augusto Genina** filmas „**Dangus virš pelkės**“ (1949 m.) savo menine kokybe prilygsta „Vincetui Pauliečiui“. Jie abu sukurti pokary, kai karo iškankinta Europa ieškojo prasmės šaltinio. Įdomu tai, kad pagrindinį Marijos Goreti, gal dvylikos metų mergaitės, vaidmenį atliko ne aktorė. Mada, kai vaidinti kviečiamas ne scenos žmogus, paplito pokary. Taip kinas buvo priartintas prie gyvenimo, atsisakyta butaforijų, natūrali aplinka tapo scenografija. Prisimenu E. Nekrošiaus spektaklyje „Otelas“ du paliegusius, kaulėtus brolius. Tada sprendžiau, ar etiška tokias pavargusias, sunykusias būtybes kviestis į sceną? Man šiek tiek priminė situaciją meškų cirke – jos nesupranta, o žiūrovams linksma... Tačiau Marijos Goreti atvejis visai kitoks. Per šią mergaitę į filmą ateina tikrumas, nuoširdumas, šviesa. Mergaitės, kaip daugelio šventųjų, baigtis buvo tragiška - negailestingai subadyta, nes nesutiko atsiduoti vyrui. Veik buitiskas smurtas, nes jaunuolis, kuris nesuvaldė savo beprotiškos aistros, gyveno viename name, ją persekiojo, reikalavo paklusti, grąšino...

Pagrindinis šio filmo pranešimas man buvo R. Aušroto puikus kinematografinis įvadas apie gašlumo sužeistą žvilgsnį. Režisierius gali įtraukti žiūrovą į savo herojaus matymą. Alessandro, vaikas, nužudęs Mariją Goreti, stebi ją brendančią jūron, vos vos pasikėlus suknelę, ir jį užvaldo žvėriškas geismas. Ramūnas papasakojo sceną iš 2003 m. kanadiečio Denis Arcand filmo „Barbarų invazijos“, kur pagrindinis herojus prisimena kaip Marija Goreti filme „Dangus virš pelkės“ apnuogina kelius, brisdama į jūrą, ir jam tai buvo visam gyvenimui užstrigęs erotinis išgyvenimas. Įdomu, ar režisierius cituodamas Augusto Genina tai daro norėdamas pasipuikuoti savo elitiniu skoniu ,ar ta scena išties, režisieriaus noru, įtraukia žiūrovą į Alessandro žudikišką maniją, į jo akyse atsivėrusią gašlumo pelkę. Laukiau šio filmo momento, bet jo stiprumo nepajutau. Galbūt šiuloiakinė vaizduotė jau pernelyg pripratusi prie režisierių prievartavimo vienyti su gašliais jų herojų žvilgsniais.

Dabar sukuriama milijonai filmų, paremtų tokia poveikio strategija. Ramūnas pastebėjo, jog vienaip elgiasi vaikas, nesužeistas gašlaus žvilgsnio, ir visai kitaip sužeistas – jis intuityviai slepiasi. Vienos moters sugeba demonstruoti savo lytiškumą kaip vėliavą olimpiados eisenoje, kitoms yra atgrasus čiupinėjantis žvilgsnis. Jos nenori dalyvauti tokiaame žvilgsnio į save fokusavime.

Vakare stovykloje svečiavosi aktorė **Nelė Savičenko**. Ji gražiai pratęsė moters kine temą, parodė įdomių ištraukų iš filmų. Tarybiniais metais daug dienų praleisdavo Rusijos filmų kūrimo aikštelėse. N. Savičenko, kaip ir J. Lapinskaitė, turi nuoširdumo dovaną. Jai buvo svarbu iš tikrųjų pabūti su į stovyklą susirinkusiais žmonėmis, pabandyti pajusti Pakūtos vienijančią atmosferą. Ir šis noras išsipildė, nors Ramūno ir Nelės pokalbis iš pradžių sunkiai judėjo link natūralių bendravimo aukštumų, tačiau aktorės profesinė publikos valdymo patirtis sustatė viską į vietas.

Įstrigo N. Savičenko parodyta ištrauka iš seno rusų filmo. Ji vaidina moterį, kuriai pranešama apie jos mirtiną ligą. Pacientė kilnojama iš aukšto į aukštą tarsi pereina devynis pragaro ratus. Tyčiojamasi subtiliausiomis legaliomis priemonėmis iš jos beviltiškos kovos už žmogaus orumą. N. Savičenko aktorės stiprybė – gebėjimas sukurti silpnos, jautrios, bet nepalūžtančios būtybės charakterį. Dviprasmiškumas visada yra traukianti paslaptis.